

*Инж. Љубо Павићевић, виши научни сарадник
Завода за унапређивање пољопривреде — Титоград*

Називи пшенице

Пшеница се сматра једном од најстаријих, најраспрострањенијих и најзначајнијих културних биљака. Гаји се данас готово у свим земљама свијета, па је различити народи различито и називају. Гдје је она стара, древна култура, тамо има и своје старинско име, при чему је сродни народи често називају сличним именима. Поједине њене врсте, варијетети и одлике имају такође своја посебна имена, која су обично у одређеној вези са поријеклом или неком другом мање или више израженом ознаком или особином тих врста, варијетета и одлика.

Све се познате разнолике дивље и културне пшенице у најновије вријеме дијеле према Жуковском⁶ и Мајсурјану⁷ на 22, а према Мас Кеу-и⁴ на 16 врста, које се међусобно разликују по неким карактеристичним биолошким, морфолошким и продуктивним особинама. Према броју хромозома које имају у соматским ћелијама ове се врсте групишу данас у четири издвојене групе, а према продуктивности, одвајању пљевица од зрна и ломљивости класног вретена у зрелом стању — на двије групе. Према овој посљедњој подјели, у прву групу спадају продуктивније пшенице са голим зрном и еластичним класним вретеном а у другу групу мање продуктивне врсте, које имају ломљиво класно вретено у зрелом стању и зрно обучено пљевицама.

За производњу пшенице имају данас општи свјетски значај само неколико врста, и то највише обична пшеница — *Tr. vulgare*, затим у знатно мањој мјери тврда пшеница — *Tr. durum* и донекле крупник — *Tr. dicoccum*. Остале врсте имају много мањи, неке и локални значај, док се неке врсте још налазе и у дивљем стању.

Од свих ових врста данас се гаје у нашој земљи свега неколике, а посебно у Црној Гори, источној Херцеговини и јужној Далмацији у нешто већем обиму само двије: *Tr. vulgare* и *Tr. tur-*

g'dum, koje имају и много варијетета и одлика. Поред њих се мјестимично и на сразмјерно незнатним површинама и даље одржавају и гаје и неке одлике које припадају *Tr. discosum* и *Tr. monosocum*. У новије вријеме воде се огледи и са неким сортама *Tr. dagum*, од којих је једна проширена и у производњи, у уском региону непосредне околине Тузи, претежно у правцу Скадарског Језера.

Овим разматрањем назива пшенице и неких њених врста, варијетета и облика желимо се посебно осврнути на оне које се гаје у Црној Гори, источној Херцеговини и Далмацији јужно од ушћа Неретве, које су иначе предмет наших посебних проучавања. Поред њих, учинићемо кратак осврт још једино и на *Tr. spelta*, с обзиром да у називу ове врсте, *Tr. discosum* и *Tr. monosocum*, постоји у стручној литератури извјесна збрка која и код нас уопште непотребну пометњу.

Словенски језици имају за ову биљку заједнички назив. На свима се она назива „пшеница“ са незнатним модификацијама. Овај назив потиче из руског језика, а постао је вјероватно од ријечи: „пашна“ што значи ораница или њива. Пошто је пшеница у Русији одавно била једна од најзначајнијих и најраспрострањенијих њивских биљака, то се она својевремено у називу поистовјетила са ораницом — њивом, па се постепеном еволуцијом модификовала у „пашено“ и „пашеница“, а најзад у „пшеница“. На руском језику се пшеница још назива и „пиро“ а понекад и „жито“.

Остали је словенски народи називају овако: Украјинци — пшеница, Бјелоруси — пшаница, Пољаци — пзеница, Бугари — пшеница, као ми и Руси, Чеси — пшенице и Лужички Срби — пшенице³.

У неким крајевима наше земље, поред назива „пшеница“ чују се и неки други слични називи, а који у основи потичу од ријечи пшеница. Тако Флаксбергер⁵ наводи да у нашем језику за ову биљку постоји и назив — „вшеница“ и — „пченица“ а Ђорђевић² да се „у Македонији и у неким другим крајевима јужне Србије, затим у Црној Гори и још неким областима употребљавају називи: „пченица“, „вменица“, „шеница“, „жито“ и „ченица“. У околини Битоља назива се: „чејница“ и „пчејница“.

Према нашим запажањима, на територији читаве Црне Горе, Херцеговине и Далмације јужно од Неретве — ова се биљка назива претежно „шеница“. Овај се назив односи како на читаву биљку, тако и на њен плод — сјеме. Раније је готово нико није називао „пшеница“ а сада се то чини чешће, претежно утицајем стручне терминологије. Често се чује и назив „жито“ мада се овдје овај назив такође односи и на остала стрна жита и кукуруз. Муслиманско становништво у околини Бара од раније је назива „ченица“, па је тај назив добрим дијелом примио и знатан број породица из старе Црне Горе који се међу њима населио или живи у њиховом сусједству, те се неријетко и данас чује. Јара пше-

ница се понегдје назива „јарица“. У Катунској нахији често се сва озима стрна жита називају „озим“ а јара „јар“.

На осталим несловенским — европским и неким ваневропским језицима ова се биљка назива различито.

На њемачком језику се назива — Weizen, норвешком — hvede, шведском — vete и varvete, енглеском — wheat. Холанђани је зову tarwe а у доњој Аустрији Woatr.

У романским језицима ријеч пшеница изведена је од латинских ријечи — triticum, frumentum и granum и зове се на талијанском — frumento или grano, на француском — froment али чешће и blé. На шпанском и португалском се назива — trigo а у Шпанији су Баски сачували и даље свој старински назив — garia, saua и ogaia. Румуни је називају graen. И овај назив такође потиче од латинске ријечи granum.

Посебни назив имају за пшеницу Мађари — буза, Трансилвалци — уеб, Албанци према Флаксберггеру³ — barth а према нашим подацима — gruni, и келтска грана Бретонаца — gwiniz. На старогрчком се зове — puros а на савременом грчком — sitos, на естонском — nizo и финском — nizu и vehna.

Турски народи који говоре различитим турским наречјима називају пшеницу сличним именима. Татари, Башкири, Калмици, Киргизи, Узбеци, Туркмени, Турци, Азербејџанци и други називају је ријечима: bugda, bugдај, bogda, buuda, bidaj, bijдај, bodaj, будај, рудај итд., што су, по свој прилици, варијетети једне исте ријечи.

Кавказци су сложеног етнографског састава, па се пшеница и тамо различито назива. Турске народности је називају као и у Турској а Грузијанци — hogball, и Арменци и Карабаси — согеп.

Афрички и њима сусједни народи ову биљку називају такође различитим називима. Арапи је зову — h'inthad, hint, Kamt и Kumt, Сомалци — bur и swt (svot), Семитски народи у Арабији, Сирији и дјелимично у Ирану — hita. На старојеврејском се зове shitta и bar. Називи источноафричких народа донекле су слични. Абисинци је називају cundu и kanadi, а на старовавилонском језику се зове — gig и староиндијском — sumana и godhuma. Кинески се зове — тај, а јапански — ko muggi.

За поједине врсте, варијетете и одлике пшенице немају сви народи посебно име. Постоје стари народни или мјесни називи за врсте и одлике које су у њиховој земљи или појединим њеним областима од раније гајене. Ови називи, међутим, могу бити преузети од других народа, ако се од њих добавља и уводи у културу нека нова врста или одлика пшенице.

Ово је општа појава за све културне биљке, а она је запажена и код нас, не само у прошлости него и у новије вријеме увођењем у културу нових високородних сората пшенице италијанског, француског, руског и другог поријекла, а такође и дру-

гих културних биљака. Обично се овакве врсте или сорте биљака називају правим именом као и на матичном језику народа од кога су преузете, с тим што су у прилагођавању духу нашега језика, варијететно мање или више модификоване, а некад се у народу означавају просто присвојним придјевом имена народа од кога су предузете, на примјер: „руска шеница“, „талијанска шеница“ итд.

Врсте, варијетети и одлике које се данас гаје на територији Црне Горе, источне Херцеговине и јужне Далмације називају се многим а варијететно и различитим називима. Ова појава има неколико узрока. У првом реду ово је претежно брдовита и планинска област, са веома израженим рељефом и донекле специфичном климом, на којој се налазе разни планински вијенци, превоји, рјечне долине, кањони и друго, којима су неки њени дијелови и мања подручја међусобно веома одвојени а, уз то, и тешко приступачни, због чега су у прошлости били много изоловани од утицаја сусједних покрајина и осталог свијета. Стога је сваки дио, сваки рејон или крај ове области дуго одржавао своја карактеристична обиљежја а у томе и своје културне биљке и њихове називе, а међу њима и пшеницу. Поред тога, ова је област, иако представља довољно јединствену и чисту етничку цјелину, донедавно била политички разједињена, па су неки њени дијелови у прошлости били дуго у мањем или већем степену изложени утицају других, сусједних народа и њихових цивилизација, што је неминувано морало оставити трага, поред осталог, и на гајењу културних биљака и самим њиховим називима.

Међутим, поред свега тога, чини нам се да народни називи који су се управо у овој области досада одржали за поједине врсте пшенице и њихове варијетете и одлике, а и друге културне биљке, — имају данас за стварање и развој наше стручне пољопривредне терминологије посебан значај. У већем дијелу ове области можда су се највјерније одржала основна обиљежја и битне карактеристике наше далеке прошлости, а посебно старина народног језика, па називима пшенице и других културних биљака које се оvdје и даље одржавају треба поклонити пуну пажњу. Потребно их је проучити, средити и учинити доступним домаћим стручним пољопривредним круговима.

Triticum vulgare — обична или мека пшеница најстарија је пшеница Азије. Првобитни центар њеног поријекла сматра се данас, на основу проучавања диференцијалног ботаничког састава биљака и њиховог географског распрострањавања на земљи, према Вавилову и сар,⁹ — источни дио Персије до Авганистана и Памира, па се општи називи пшенице на језицима већег броја азијских народа управо односе на ову врсту.

Којим путем и када је ова врста дошла из првобитног центра њеног поријекла у Европу и нашу земљу, није сасвим још

утврђено. Ово је питање и даље предмет многих проучавања разних истраживача и мада се многи у томе још не слажу, већина их ипак сматра да би правац Авганистан — Персија — Мала Азија — Балкан — Европа био највјероватнији, и да је то било у вријеме Римљана или можда, још вјероватније, за вријеме најезде Турака.

Данас је ово далеко најраспрострањенија и најзначајнија врста пшенице у свијету, а такође и у нашој земљи, па се на њеној производњи заснива више од 90% укупне свјетске производње пшенице. Она је и у овој области данас распрострањенија него остале врсте које се овдје гаје.

На словенским језицима назива се „обична“ или „мека пшеница“ — у преводу на сваки језик посебно. На њемачком језику се зове — *gewöhnlicher Weizen*, на енглеском — *breat Wheat* или *common Wheat*, на француском — *blé tendre* и на италијанском — *grani teneri*.

У старој Црној Гори називају је претежно — „мала шеница“. У Бјелопавлићима, Љешанској и Ријечкој нахији и неким другим крајевима старе Црне Горе недијетко се чује за одлике без осја и назив — „мала руска шеница без осја“, а за одлике са осјем, — „мала руска шеница са осјем“.

Назив „мала шеница“ настао је отуда што су одлике ове врсте у поређењу са одликама *Tr. turgidum*, које у овој области превлађују и које се гаје готово редовно у истим рејонима — много мање од њих како по укупној биљној маси, тако и по класу и осју, због чега се *Tr. turgidum* и назива — „велика“ или „веља шеница“. Називи „мала руска шеница без осја“ и „мала руска шеница са осјем“ настали су, по свој прилици, због тога што се вјерује да је сјеме ових пшеница у своје вријеме овамо дошло из Русије Петар I Петровић. Колико је ово мишљење вјеродостојно, није нам познато. Негдје одлике без осја називају и — „голица“ а припадници албанске националне мањине — *gruni sullak*.

Када се у околини Бара у усјевима *Tr. turgidum* нађу као примјесе биљке које припадају овој врсти, онда се оне зову „прометуша“. Овим се изражава мишљење да су се биљке *Tr. turgidum* претвориле — „прометуле“ у биљке ове врсте. У рејону између Бара и Улциња у оваквом случају пак биљке ове врсте називају „сивица“.

У крајевима Херцеговине који се налазе ближе Црној Гори, ову врсту пшенице такође називају — „мала шеница“. Поред овог општег назива чује се, посебно за одлике са осјем, и назив — „пискуља“ или „пискавица“ а за одлике без осја „голица“ или „шишуља“. Називом „пискуља“ и „пискавица“ означава се својство танке стабљике биљака ове врсте опет у односу на стабљике биљака *Tr. turgidum*, које су знатно јаче и дебље, а називи „голица“ и „шишуља“ као и у другим нашим крајевима означавају одсуство осја. У предјелу Стоца и Домановића одлике без осја називају „шуша“ а одлике са осјем „бркуша“. У рејону Дабра,

Фатнице, Ораховице и Билеће све одлике ове врсте називају „ситна пшеница“. Муслимански живаљ у Ораховици назива је „наисвачком“ чиме се каже да је то наша домаћа пшеница. У Бањанима и Грахову називају је „домаћом пшеницом“ или „бјелицом“ а у средњем Полимљу једну њену одлику називају „белија“ а једну „косовка“.

Tg. durum води поријекло према Флаксбергеру³ из Предње Азије у ширем смислу, а према Вавилову⁸ из Абисиније. Ова врста пшенице има данас у свијету већи привредни значај од осталих врста, осим разумије се од Tg. vulgare. Распрострањена је посебно у медитеранској области и степским реонима европског дијела Совјетског Савеза, затим у Сибиру и средње — азијатском дијелу Совјетског Савеза, а такође је уведена у културу Сјеверне Америке, Аргентине и Аустралије, гдје је стекла посебно велики значај. Код нас је још у огледима за приморски пољопривредни реон, а у производњи се гаји једино у уском реону околине Тузи.

На словенским језицима се претежно назива тврда пшеница — у преводу на сваки језик посебно. На њемачком језику се зове Hartweizen или glasweizen, на француском — blé dur, на енглеском — macaroni Wheat или durum Wheat и на италијанском — grano duro. Код нас се назива данас просто „макаронка“, а припадници албанске националне мањине — gruni makaronch.

Tg. turgidum, према Флаксбергеру³, потиче од Tg. durum. Ова се врста пшенице проширила из свог првобитног центра поријекла највише на запад у област медитеранске и приатлантске климе, у којима заузима знатна пространства и гдје се издиференцирала и издвојила у посебну врсту са типичним тургидум-облицима. Међу осталим врстама пшенице истиче се посебно већом укупном биљном масом, крупнијим класом, дужим осјем и крупнијим зрном, које, међутим, није нарочито доброг квалитета.

У нашој земљи гаји се готово једино у областима у којима се осјеча утицај јадранске климе и у Македонији. У другим рејонима гаји се ријетко и у веома ограниченом обиму. На простору између Војане и Неретве заузима знатне површине и има веома запажен привредни значај.

Флаксбергер³ истиче да ова врста пшенице ријетко има свој мјесни народни назив. На словенским језицима употребљава се преведени назив — енглеска пшеница. То се објашњава тиме што је ову врсту установио први Linné још средином 18. вијека на узорцима које је добио из Енглеске.

На њемачком језику се зове — englischer Weizen, на енглеском — Riveter Cone Wheat, на француском — blé poulard и на италијанском — grano turgidi.

У Црној Гори, источној Херцеговини и јужној Далмацији констатована су досада *четири ботаничка варијетета ове врсте су*

неким својим изразитим специфичностима, који се међусобно највише разликују по боји класа и осја. Сви се називају заједничким именом — „рогосија“. Према боји класа и осја називају их: рогосија са мрким осјем, рогосија са бијелим осјем, рогосија са смеђим осјем и рогосија са црвеним осјем, или, такође, и рогосија са мрким, бијелим, смеђим и црвеним класом.

Назив „рогосија“ вјероватно потиче отуда што су класови ове врсте крупни, осје веома дуго и јако изражено а, уз то, распоређено лезеасто попут рогова, У Љешанској нахији кажу за овај варијетет, опет према боји класа и осја, и — „мркокласица“, „бјелокласица“, „жутокласица“ и „црвенокласица“. У старој Црној Гори и сусједној Херцеговини чује се често и назив: — „веља“ или „велика шеница“. Тим називом се истиче да ова врста има велику биљку, да је она „веља“, „велика“ у односу на „малу“ пшеницу — *Tr. vulgare* и остале врсте које се овдје још гаје.

Поред ових назива одржао се још и стари назив: „бијела шеница“. Овим се називом одређено истиче бијела боја брашна и хљеба који се од ове врсте добија. Понегдје се чује и назив — „старинско жито“ а неријетко, посебно у Херцеговини, и „бркуља“, „бркача“ или „бркуша“.

У Приморју од Сутормана изнад Бара до Бојане гдје се претежно гаји њена одлика са жутиим класом и осјем називају је „грбљанком“. Овај назив подсећа да би она могла потицати из Грбља у Боки. Међутим, такво њено поријекло нијесмо могли установити. Прије би било могуће да овај назив потиче отуда што су стабљике ове врсте у зрелом стању повијене — погрбљене — у свом горњем дијелу, што је нарочито изражено у роднијим годинама, када стабљике, иако доста снажне и јаке, не могу држати исправно тежак и крупан клас, па се горњи интернодиј повије — погрби. Припадници албанске националне мањине називају овај варијетет — *gruni Kashtëkuq*, онај са бијелим осјем и класом — *gruni* и *bardh*, а онај са мрким класом и осјем — *gruni mustakzi*.

У стручној литератури на нашем језику неки је аутори називају „старинским житом“, неки „мисирском пшеницом“ а неки „египетском пшеницом“. Ђорђевић² је назива „белијом“. Овај назив употребљавају и Стебут и Ј. Ковачевић. Ми смо је досада у нашим радовима већином називали „рогосијом“. Овај назив употребљавају Тавчар и Пипер. Ломејко⁶ је назива просто *Turgidum* и наводи да је у околини Битоља и Прилепа у Македонији, гдје је прилично распрострањена и има велики број ботаничких варијетета, позната у народу као: „гушајица“, „гушавица“, „глушајица“, „бушајица“ и „вардарка“.

Сматрамо да је потребно за ову у нас значајну врсту пшенице утврдити на нашем језику један заједнички општи стручни назив, чиме би се отклонила збрка која сада у томе постоји. Вјероватно би од свих назива којима се она данас назива најбоље одговарао назив „бијела пшеница“. Овај назив прије свега добро одговара духу нашег језика. Поред тога, он се често чује у рејо-

нима њенога гајења, а он је, уз то, њен стари, древни назив на нашем језику, забиљежен и очуван у народним пјесмама Косовског и Преткосовског циклуса — „бјелица шеница“.

За пшенице које имају обучено зрно пљевичама: *Tr. spelta*, *Tr. dicoccum*, и *Tr. monococcum* постоје обично посебно мјесни називи. Општи је назив за ове врсте на руском језику: „полби“ и „полбение“ или „пленчатие“ пшенице. На украјинском и бугарском језику зову се „плевасте пшенице“ или „лимац“. На њемачком — *Spelzweizen* итд. Потребно је истаћи да у називима ове три врсте пљевичастих пшеница постоји још и данас одређена збрка. Тако, на пр. грчки назив — *olira* и *dzeïa* односе се отприлике на *Tr. spelta*, а не на *Tr. dicoccum* или *Tr. monococcum*. Becker према Флакбергеру наводи за *Tr. spelta* мађарски назив — *tönköly*, чехословачки — *sspalta*, *rez*, *samopsse*, пољски — *szpelta* и *ozkisz*. Називи — *sspalta*, *szpelta* итд. односе се несумњиво на *Tr. spelta*, а остали би се, по свој прилици, односили на *Tr. dicoccum*, јер се у тим земљама *Tr. spelta* или не гаји или се срета веома ријетко.

Од бронзаног доба, *Tr. spelta* се према Флакбергеру³, гајила само у средњој Европи, а претежно у јужној Њемачкој и њемачком дијелу Швајцарске, гдје је имала и мјесни народни назив — *Spelz* или *Dinkel*. Стари њени називи били су још тамо — *Splitterkorn*, *Spaltkorn*, *Spelza*, *Korn*, *Dünkel* итд. Сви остали народи преузели су од Нијемаца назив — *Spelz*. Тако су Римљани у првом вијеку нове ере увели ову врсту пшенице у културу и преузели њен назив који су истовремено латинизирали у *spelta*. До тога доба Грци и Римљани нијесу познавали ову врсту пшенице. Римљани су је даље пренијели у Шпанију, гдје се назива — *espelta*, и гдје се чује њен посебни назив — *escana*, *escanda*, *scandula*. У Португалији се зове такође *espelta*. На свим осталим европским језицима она носи латинско или њемачко име. Тако се на енглеском, холандском и данском језику назива *spelt*, на италијанском — *spelta*, *spelda* и *scannella*, на француском — *épeautre*, што потиче од старог назива — *espeaultre*, а који је првобитно опет настао од *spelta*. Нигдје се више *Tr. spelta*, према Флакбергеру, не гаји, а ако се гдје и срета, онда је тамо уведена из Њемачке, Француске или Италије.

У нашој се земљи, према Ђорђевићу², „гаји у малим размјерама само у планинским областима: Санџак, Босна и Херцеговина и др. и назива се „крупник“. Нама међутим, није ништа познато о њеном гајењу и називу у тим областима. Локот³ је назива: „прави крупник“ и „полба“ а Боројевић⁴ „пир прави“.

Насупрот *Tr. spelta* — *Tr. dicoccum* се још у преисториско вријеме гајио на широком пространству Старог свијета и то претежно у планинским областима са често различитим еколо-

пшеницама производње. У Египту је, на примјер, за вријеме фараона, а касније и у Вавилону, Грчкој и Риму, сматран хљебом сиротиње. У средњој Европи се гајио још у камено доба.

Данас је пак доста потиснут продуктивнијим врстама пшенице и гаји се претежно у планинским областима средње и јужне Европе. Тамо се срастају махом појединачни ријетки усјеви и готово редовно на слабијим земљиштима.

Назив „полба“ за ову врсту на руском језику је стари назив. У литератури се срета и назив — „двузернанка“ — двозрнац а такође и „полуполба“, „луксница“, „крахмалница“ и „еммер“ — назив који је преузет из њемачког језика. На украјинском језику назива се — „пшеница двузерна“, на бугарском — „двузернест лимец“ итд.

На европским језицима у рејонима његове древне културе назива се: на њемачком — Emmer. Староњемачки назив је био: Immer, Aemmer, Amer и др. На Француском се назива amidonnier, на енглеском, мада се у Енглеској иначе гаји доста ријетко, носи њемачки назив — Emmer или Amelcorn, на италијанском — azzuolo или старолатински — farro. У старој Грчкој и Риму гајио се у знатнијим размјерама, и стари га римски писци називају — far, arinca, ador, adoreum, а грчки — dzeua, olira и adore.

У Абисинији и неким другим афричким земљама ова врста пшенице такође се гајила као стара култура. Сада се овдје назива амаријским називом — adža. У Египту се зове bdt (bodet), на старовавилонском језику — buttutu, на арменско-сиријском — kunnatha, на арапском — álas, h'uschaki и kolba. Назив kolba подсећа на руски назив „полба“, а он се данас чује и на Алтају. На старојеврејском језику зове се — kussemeth, мада се у савременом јеврејском језику овом ријечју назива и просо а понекад и хљеба.

У Азији се ова врста пшенице као стара аутохтона култура није гајила. Зато тамо за њу и нема посебних назива. Међутим, у Татарској и Башкирској АССР, гдје се гајила од старина, назива се — rogi, а у Закавказју: у Грузији — asli или zanduri, у Ерменији — adžar или parindž и Азербејџану — perinč.

Tt. dicocoides — дивљи крупник, називају у Сирији — schair iblis или kamh barri а у Ирану — gahadash.

У нашој земљи је ова врста пшенице веома стара култура. По неким мишљењима она је овдје старија него врсте пшенице које имају голо зрно и еластично класно вретено у зрелом стању. Раније је била много распрострањенија него данас. У области која је предмет нашег испитивања, посебно у Херцеговини и сусједном граховско-никшићком крају, рекли су нам готово у сваком насељу да је до отприлике I свјетског рата ова врста пшенице тамо редовно гајена и да је имала запажен привредни значај. Данас смо је нашли на веома мало мјеста — само у рејону неколико насеља. Највеће површине заузима и представља највећи значај у неким селима источно од Попова поља, непосредно у подножју

самих брда: Лугу, Месарима, Жаркову, Буђони и Туљу. Осим ових мјеста нашли смо је још у доњем дијелу Никшићког поља — у Сливљу у Дучићима — Жупа никшићка и у селу Надинићима код Гацка — на путу према Невесињу. Казали су нам да се гаји и у неким другим насељима у околини Гацка а посебно у Кули Фазлагича. Одлике су поред Попова Поља озиме а у рејону Гацка и Никшића јаре. Константоване су одлике са бијелим и црвеним класом. Ове 1967 г. је констатована њена распрострањеност на широком подручју околине Пљеваља.

У читавој овој области не само у насељима у којима се данас гаји него и у онима у којима се више не гаји, ову врсту пшенице називају „крупник“. У Херцеговини се поред овог општег назива вријетко чује и назив — „крупник плећаш“ или само „плећаш“, а у околини Пљеваља „плећо“. Назив „плећаш“ и „плећо“ потиче свакако отуда што је клас ове врсте посредици проширен у односу на горњи и доњи дио, по чему се ова врста истиче не само међу осталим пшеницама него и међу осталим врстама стрних жита уопште.

У домаћој стручној литератури назива се доста различито. Ђосић¹: „прави крупник“ и „плећаш“, Ђорђевић²: „лимац“, „плећаш“ и „емер“, Локот³: „културни емер“, „крупник“ и „обични двозрни крупник“ и Боројевић⁴: „пир двозрнац“.

Triticum monococcum једна је од најстаријих пљевичастих пшеница у планинским предјелима Мале Азије, Закавказја, Балкана и Јужне Европе. По свој прилици, овдје јој је и првобитни центар поријекла, а настала је од дивљег једнозрица — *Triticum monococcoides*, али у веома далеко вријеме. Према Локоту⁵, зрна су ове врсте пшенице, која потичу још од каменог доба нађена у Шпанији, Њемачкој, Швајцарској, Мађарској и у нашој земљи, у Босни.

Већина народа назива ову врсту пшенице „једнозрицем“ — наравно, у преводу, на свом језику. На руском се назива „однозернанка“ или „однозерник“, на украјинском, мада се у Украјини не гаји, „однозерна пшеница“, на бугарском „однозернест лимец“, на њемачком — Einkorn, Spelzreis, st. Peterkorn и др., на енглеском — Small spelt, Onegrained Wheat, st. Peters korn, на француском — engrain, на италијанском — spelta minor, на шпанском — escapa menor. У Грузији је називају — asli а у Јерменији, заједно са осталим пљевичастим пшеницама, „perinč“.

У нашој земљи се у прошлости и ова врста пшенице, као и *Triticum dicoccum*, гајила много више него што се данас гаји. Била је распрострањена готово свуда гдје и *Triticum dicoccum*. Данас смо је у овој области нашли једино у Бјелопавлићима у околини Служа и Косовом Лугу и у истим селима Попова поља у којима смо нашли и *Triticum dicoccum*. У Косовом Лугу и околини Служа, и поред брзе интензификације пољопривреде, она се и данас гаји на сразмјерно знатним површинама и задржава запажен значај у економици индивидуалних газдинстава.

У Бјелопавлићима је називају — овас. Овај назив вјероватно потиче отуда што се она ту употребљава готово искључиво за исхрану стоке, првенствено радних коња — умјесто овса. У Поповом пољу и другим мјестима Херцеговине називају је „шилџ“ а негдје и „звиздан“.

У домаћој стручној литератури назива се различито: Ћосић¹: „шилџ“, Ђорђевић²: „културни једнозрнац“, Локот³: „ситни културни једнозрни крупник“ и Боројевић⁴ „пир једнозрнац“.

— — —

Овим кратким разматрањем назива плевнице и неких њених врста, варијетета и одлика без сумње нијесу исцрпљени сви називи који се односе на ову културну биљку у нашој стручној литератури или се чују у народу у овим или другим крајевима наше земље. Поред ових наведених, свакако постоје и други, мање или више распрострањени и мање или више прикладни називи. Као што се види, њих има доста али су неки недовољно прецизни и недовољно уједначени. Највећи број њих има језичну основу у нашем народном језику а један је мали број преузет из других словенских или чак, несловенских европских језика, па се у извјесној мјери модификовао и прилагодио духу нашег језика, те се такав и даље одржава али претежно у стручној литератури.

Међутим, процес стварања опште заједничке и уједначене стручне пољопривредне терминологије на нашем језику за културне биљке које се у нас гаје и за њихове врсте, варијетете и друге систематске јединице, а међу њима и за пшеницу, неминувано захтијева да се од назива који се данас употребљавају и чују, одаберу и од свих прихвате називи који би имали заједничко значење за читаво наше језично подручје. Овакви би називи, поред тога, у сваком случају међу осталима морали имати највише језичне основе нашега језика а, уз то, и најпотпуније изражавати неку основну, или посебно карактеристичну ознаку или особину те врсте или друге систематске или пољопривредне јединице.

Надамо се да ће и ово наше кратко разматрање допринијети макар и мали удио томе циљу који стоји пред нама и захтијева своје остварење у што скорије вријеме.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ćosić D.: Ratarstvo Bosne i Hercegovine, Enciklopedija Jugoslavije — Zagreb 1956.
2. Ђорђевић Вл.: Посебно ратарство, Београд 1948.

3. Флаксбергер К. А.: Пшеници Москва—Лењинград 1938.
4. Кол. аутора: Пшеница — Задружна књига — Београд 1956.
5. Лохот Т.: Врсте и варијетети пшенице — најновија Persivaljeva класификација пшенице. Гласник Министарства пољопривреде бр. 15. — Београд 1926.
6. Ломејко С.: Пшеница (*Triticum turgidum* L.) у срезовима битолском и преспанском. Гласник Министарства пољопривреде бр. 37 — Београд 1932.
7. Маусуран Н. А.: Растениеводство — Москва 1960.
8. Вавилов Н.: Избрание труди том III — Москва — Лењинград 1962.
9. Жуковски П. М.: Пшеница в СССР — Москва — Лењинград 1957.